

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2012
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

**Att förmedla saklig information på ett
spännande sätt:
retoriska drag och textbindning i ett *Spiegel-*
reportage**

Författare:

Jenny Jönsson

jenny_blue86@hotmail.com

Handledare:

Henrik Henriksson, tyska

Lisa Christensen, svenska

Sammandrag

Denna magisteruppsats grundar sig på min egen översättning av första halvan av reportaget *DIE GELDBOMBE, Wie aus einer großen Idee eine Gefahr für Europa werden konnte*, publicerad den 26 september 2011 i det tyska nyhetsmagasinet *Der Spiegel*. Uppsatsen inleds med en presentation och en analys av källtexten. Källtextanalysen utgår från Lennart Hellspång och Per Ledins modell och ger en översikt över textens karaktär. Därefter följer ett kort avsnitt om överväganden inför översättningen. Huvudanalysen utgörs av en efterföljande översättningskommentar, i vilken två problemområden som varit centrala under översättandets gång presenteras och analyseras: de retoriska dragen och textbindningen i förhållande till textens innehåll. Med utgångspunkt i Lita Lundquists imitativa strategi har syftet med översättningen varit att förmedla textens sakliga innehåll på ett spännande och retoriskt sätt och därvid hitta en balansgång mellan form och innehåll.

Arbetets engelska titel: Conveying objective information in an exciting way: rhetorical features and cohesion in an article in *Der Spiegel*.

Nyckelord: imitativ strategi, retoriska drag, textbindning, röster i text, konnektiver, drama

Innehåll

Sammandrag	2
1 Inledning	4
1.1 Disposition.....	4
1.2 Presentation av källtexten.....	4
2 Källtextanalys	6
2.1 Kontext.....	6
2.1.1 Sändare och kommunikationssätt.....	6
2.1.2 Mottagare, genre och genrestil.....	7
2.2 Textuell struktur.....	10
2.2.1 Aktindelning och andra drama-drag.....	10
2.2.2 Textbindning.....	11
2.3 Interpersonell struktur.....	13
2.3.1 Textens attityd.....	13
2.3.2 Röster i texten.....	14
2.4 Sammanfattning av källtextanalysen.....	16
3 Överväganden inför översättningen	17
3.1 Måltextens mottagare och syfte.....	17
3.2 Översättningsstrategi.....	17
4 Översättningskommentar	20
4.1 Retoriska drag.....	20
4.2 Textbindning.....	25
4.2.1 Skiljetecken: semikolon, kolon och tankstreck.....	25
4.2.2 Konnektivbindning.....	30
4.3 Sammanfattning av översättningskommentaren.....	33
5 Avslutning	34
Litteraturförteckning	36

1. Inledning

Föreliggande magisteruppsats är ett examensarbete för första året på översättarutbildningen vid Lunds universitet. Uppsatsen består av två huvuddelar, dels en översättningsdel (ca 6000 ord), dels en kommenterande analysdel där den egna översättningen analyseras med textanalytiska och översättningsteoretiska utgångspunkter. Syftet med magisterarbetet är att höja kompetensen som översättare samt öka medvetenheten om de svårigheter och val som aktualiseras av en given översättningsuppgift.

1.1 Disposition

Uppsatsen inleds med en presentation av källtexten och följs av en källtextanalys i kapitel 2. Kapitel 3 innehåller ”överväganden inför översättningen” som grundas på källtextanalysen och tar upp aspekter som varit viktiga i planeringen och genomförandet av översättningen. I detta kapitel presenteras även vald översättningsstrategi. Därefter kommenteras den egna översättningen i kapitel 4, och i det sista och avslutande kapitlet 5 förs sammanfattande synpunkter fram.

1.2. Presentation av källtexten

Källtexten som ligger till grund för mitt magisterarbete är ett reportage med titeln *DIE GELDBOMBE, Wie aus einer großen Idee eine Gefahr für Europa werden konnte*, publicerad den 26 september 2011 i det tyska nyhetsmagasinet *Der Spiegel*.

På hela framsidan av *Der Spiegel* presenteras alltid huvudartikeln (titeltemat) med lockande rubrik och bild. I nr 39/2011 är det rubriken ovan som tillsammans med en bild på ett euromynt, avbildat som en tickande bomb, pryder framsidan. Artikeln till titeltemat är alltid betydligt längre än övriga artiklar. *DIE GELDBOMBE* är dock ovanligt lång även för att vara en *Spiegel*-artikel och sträcker sig över 17 sidor (s. 56-74¹). På varje sida finns en bild, ofta på någon minister eller annan viktig person som nämns i reportaget.

¹ Sida 64-65 är reklamsidor.

Rubriken på framsidan speglar reportaget tema, men inne i tidningen har det fått en ny rubrik: *Eine Bombenidee*. Detta är en tysk ordlek som syftar på att euron både är en utmärkt idé och en tickande bomb.

För att svara på stora frågor som *Hur kan ett litet lands skulder få en hel kontinent att börja vackla? Har denna valuta en framtid? Är eurozonen en felkonstruktion? Hur kunde Grekland och andra stater fuska sig in i valutaunionen?* har ett team bestående av *Spiegel*-reportrar begett sig till centrala EU-städer som Bryssel, Luxemburg, Aten och Berlin. Sammanlagt står 12 personer² som författare till reportaget.

Reportaget är uppbyggt som ett grekiskt drama med fyra akter: akt 1: *Die Geburt des Euro (1991 bis 2001)*, akt 2: *Das Leben mit dem Euro (2001 bis 2008)*, akt 3: *Die Krise des Euro (2010/11)*, akt 4: *Die Zukunft des Euro (2011 bis ?)*. Texten börjar i nutid (september 2011). Innan akt 1 börjar, redan i den första meningen, förflyttas läsaren till Grekland och får följa Horst Reichenbach, ledare för den särskilda arbetsgrupp som skickats till Aten för att ge tekniskt stöd för ekonomiska reformer. På reportaget 3:e sida börjar akt 1, där handlingen förflyttas bakåt i tiden till Maastrichtfördragets undertecknande, för att ge en förklaring till hur det hela började. Reportaget fortsätter sedan i mer eller mindre kronologisk ordning genom akterna och slutar återigen hos Horst Reichenbach.

I reportaget förekommer genomgående citat i form av direkt och indirekt tal från olika personer som är involverade i dramat, t.ex. Horst Reichenbach som leder den arbetsgrupp som har skickats till Grekland, f.d. ordföranden i EU-kommissionen Jaques Delors, den amerikanske nationalekonomen Kenneth Rogoff och Greklands dåvarande finansminister Yannis Papantoniou.

Eftersom reportaget är betydligt längre än 6 000 ord kommer jag i mitt magisterarbete inte att översätta hela, utan koncentrera mig på akt 1 och 2.

² Ferry Batzoglou, Manfred Ertel, Ullrich Fichtner, Hauke Goos, Ralf Hoppe, Thomas Hüetlin, Guido Mingels, Christian Reiermann, Cordt Schnibben, Christoph Schult, Thomas Schulz, Alexander Smolczyk

2. Källtextanalys

Källtextanalysen utgår från modellen i Hellspång och Ledins bok *Vägar genom texten: Handbok i brukstextsanalys* (1997). Jag kommer endast att ta upp de aspekter av modellen som är relevanta för texten i föreliggande arbete.

För att få en bra uppfattning om källtextens karaktär bygger analysen på hela reportaget, inte bara på de 6000 ord som har översatts.

2.1 Kontext

2.1.1 Sändare och kommunikationssätt

Der Spiegel har sitt säte i Hamburg och ges ut en gång i veckan. Med en upplaga på över 1 miljon exemplar per vecka är det Tysklands och även Europas största veckomagasin (Spiegelgruppe; hemsida 2012a). På svenska *Wikipedia* kan man läsa följande:

Tidningen ska ha fått mycket beröm för sina genomträngande reportage, som skrivs i grupper, snarare än av enskilda journalister, och kontrolleras av faktagranskare som arbetar separat från journalisterna. *Der Spiegel* har på så sätt inriktat sig på långa och fördjupande artiklar. (Wikipedia sv.; hemsida 2012)

Enligt tyska *Wikipedia* (Wikipedia; hemsida 2012) har *Der Spiegel* på grund av sitt inflytande på den offentliga opinionsbildningen ofta betecknats som ett centralt, ledande medium. Tidningen har fått stor betydelse på grund av sin kamp för tryckfrihet och för åtskilliga avslöjanden av politiska affärer.

Der Spiegel är ett nyhetsmagasin som både går att köpa och prenumerera på. Till skillnad från kvälls- och dagstidningar som varje dag ska fylla sina sidor med nya texter har *Der Spiegel* betydligt längre tid på sig att författa artiklar. Nyhetsmagasinet förmedlar nyheter, granskar, informerar, kritiserar, agerar opinionsbildare och utgör genom kopplingen till sin internetsida även ett debattforum för sina läsare. Det finns även en direkt länk till att diskutera veckans titeltema. Titeltemat är tidningens ansikte utåt, det är det som ska fånga läsarens intresse, och tidningen poängterar själv sitt omfattande arbete med och sin djupgående diskussion om det. (Spiegelgruppe; hemsida 2012b).

2.1.2 Mottagare, genre och genrestil

Den typiske mottagaren för artiklar i *Der Spiegel* är inte någon som bara vill ta del av senaste nytt genom korta och dagsfärska artiklar i en dagstidning utan någon som vill ha längre, utredande och genomträngande reportage och artiklar. *Der Spiegel* når en bred publik då språket ligger på en neutral svårighetsnivå och tidningen inte är specialiserad på ett visst tema utan alltid innehåller rubrikerna: *Deutschland, Gesellschaft, Wirtschaft, Ausland, Kultur, Wissenschaft+Technik, Sport* och *Medien*. *Der Spiegel* är politiskt oberoende och har ingen uttalad målgrupp, men verkar vända sig till en medveten medelklass. Om sin läsekrets säger tidningen:

Seit vielen Jahren ist der SPIEGEL Pflichtlektüre für alle am politischen, wirtschaftlichen und kulturellen Geschehen Interessierten. Wer in Deutschland etwas zu sagen hat oder mitreden möchte, liest den SPIEGEL. (Spiegelgruppe; hemsida 2012a)

I många avsnitt kan man utläsa att reportaget är skrivet för en tysk publik eller för någon som är bekant med tysk kultur osv. Nedan följer ett par exempel på meningar som är skrivna ur ett tyskt perspektiv, och läsaren antas vara bekant med innehållet.

- 1 a Von „Horst Wessel“ haben sie in ihren Medien gelesen, vom „Dritten Reichenbach“ gehört, der mit seinem Team von „30 Gau-Leitern“ einmarschierte.
- b In den Kanzler- und Präsidentenbüros weiß man wie es um den Euro steht, aber die Kanzler und Präsidenten meinen, dieses Wissen sei den Bürgern nicht zuzumuten.

De tre uttrycken i exempel 1a är alla anspelningar på nazitiden. För att verkligen förstå vad texten vill uttrycka med dessa ord bör man känna till *Horst Wessel* och veta vad en *Gau-Leiter* är. I 1b syftar *Kanzler* framför allt på tyskarnas egen regeringschef. I Sverige används ordet mer eller mindre endast om Tysklands och Österrikes regeringschef. Då meningen innehåller pluralformen *büros/kontor* och det finns många presidenter i Europa får den tyska meningen det att ur ett icke-tyskt perspektiv låta som om det även finns en kansler i flera olika länder, vilket inte är fallet. Distinktionen behövs dock i den tyska

meningen eftersom endast ordet *Präsidentenbüros* hade uteslutit Tysklands regeringschef, dvs. förbundskanslern.

Källtexten ingår i genren reportage och diskursen är journalistisk. Reportaget lever på många sätt upp till vedertagna genrenormer. Det har en lockande rubrik som på källspråket är en ordlek. Rubriken följs av en ingress och därefter börjar brödtexten. Texten innehåller ett frekvent bruk av kolon och tankstreck, vilket även det kan kopplas till den journalistiska diskursen. *Svenska skrivregler* (2005:154ff) och tyska *Duden* (Duden; hemsida 2012a) beskriver samma typer av användningsområden för kolon. Det kan bl.a. ”användas före uppräknningar, exempel, förklaringar, specificeringar och sammanfattningar”, samt ”före citat, replik, tanke eller liknande när en anföring står före” (*Svenska skrivregler* 2005:154ff). I nyhetsartiklar kan man ofta se exempel på dessa användningsområden. Mitt intryck är dessutom att dessa skiljetecken används i större utsträckning i tyskan än i svenskan, framför allt i tidningstexter, men även i andra sakprosatexter.³ Att avbryta en mening med tankstreck eller kolon ger ofta mer eftertryck åt det som ska poängteras. Nedan följer ett exempel:

2 a Jeder Ökonom hätte erkennen können: Griechenlands Wirtschaft war nicht wettbewerbsfähig.

b So ehrbar es ist, dass Reichenbach und seine 30 Nationbuilder in Athen für Ordnung sorgen sollen – 350 Milliarden Euro Staatsschulden werden sie nicht wegorganisieren.

Vidare innehåller texten ett allmänt EU-ordförråd och en del ekonomisk terminologi. Det förekommer även mycket sifferangivelser, årtal, procentsatser och exakta platsangivelser. Exakta angivelser av uppgifter ger en detaljskärpa som är typisk för nyhetsgenren och signalerar trovärdighet (Hellspång & Ledin 2007:32).

³ Även i en avhandling från 2003 diskuteras skiljetecknets omfattande användning. Avhandlingen med titeln *Der Doppelpunkt im Deutschen: Kontextbedingungen und Funktionen* visar att ”reglerna för kolons användning i det faktiska språkbruket som spontant har vuxit fram skiljer sig en hel del från de rättesnören som man finner i exempelvis i det normativa lexikonet som kallas Rechtschreib-Duden”. Även följande finns att läsa: ”Ett resultat var att många av kolons förekomster inte kan bedömas som rätt eller fel, eftersom den motsvarande regeln i Duden antingen saknas eller är alltför oklart resp. allmänt formulerad.” Kolon fungerar ”ofta som språkekoniskt medel och innebär en stilistisk besparing”. (Karhiahö. Avhandling 2003: *Der Doppelpunkt im Deutschen. Kontextbedingungen und Funktionen*; hemsida 2012)

Nyhetsmagasinet är känt för en egen typ av jargong, en *Spiegel*-stil⁴, vilken präglar även denna text. Denna stil, med sitt speciella tonfall, uppskattas dock inte av alla som läser denna typ av nyhetsmagasin. *Der Spiegel* har en förmåga att formulera sig på ett fyndigt sätt som ofta blir väldigt träffsäkert, om man förstår det, men annars kan uppfattas som omständligt eller otydligt. De använder sig gärna av poänger och lyfter fram roliga, men även onödiga detaljer. Saker och personer beskrivs dessutom gärna på flera olika sätt. Stilen i källtexten upplevs ibland som lättsam och lekfull då texten innehåller fyndiga ord, anspelningar och engelska ord som till exempel: *Nationbuilder*, *bondholders*, *kreative Buchführung*, *Mission Impossible*, *eine Art europäischer Urknall*, *Dominostein*. Exempel 3 visar den speciella uttrycksstil som i källtexten kan härledas både av *Spiegel*-stilen och det omfattande temat.

- 3 Helmut Kohl, ein durchaus romantischer Europäer, ein Mann aus der Denkschule des „Nie wieder Krieg!“, wollte diesen historischen Entschluss. Der Mantel der Geschichte knatterte, und der Kanzler sagte /.../ „Möge in 50 Jahren der Rückblick auf den Euro ebenso positiv ausfallen wie heute bei der D-Mark.“

Källtexten är mycket informationstät och saklig, samtidigt som den är retorisk och spännande. Många avsnitt i dramat beskrivs därför som i exempel 3 på ett kort och retoriskt sätt. Författarna använder växlande beteckningar på referenterna, vilket ibland ger en känsla av att de vill låta fyndiga. Denna typ av växlande beteckningar verkar vara något som *Der Spiegel* gärna använder sig av men det är tveksamt om det endast är unikt för just *Spiegel*. Växling av beteckning på en och samma referent kan nämligen ofta ses i tysk journalistik, och det kan vara en användbar metod för att få fram olika sidor eller bilder av någon eller något.

Ibland finns en underliggande historia till något i texten, vilket kräver att läsaren har en del förkunskaper. I vissa fall kan det dock tänkas att det räcker med allmänbildning i ämnet. I exempel 3 anspelar *ein durchaus romantischer Europäer*, *Nie wieder Krieg* och resten på att Helmut Kohl var en av förespråkarna för en gemensam valutaunion och att det

⁴ *Spiegel*-stilen är svår att definiera men efter samtal med min handledare Henrik Henriksson och övriga seminariedeltagare har jag kommit fram till den beskrivning som presenteras i analysen.

var han som bidrog till Tysklands återförening. Han besatt europeisk övertygelse och för honom var euron en fråga om krig och fred. Han hade politiskt mod och fick kämpa mot folket som inte ville bli av med sin älskade D-mark. Kravet för att den franske presidenten Mitterrand skulle stödja en återförening var en ekonomisk union. Han ville förhindra att Tyskland återigen blev okontrollerbart starkt. Även exempel 4 bygger på samma historia som ovan och på Frankrikes och Tysklands rivalitet och samarbete inom EG/EU. Det är alltså ett strategisk drag att till skillnad från de andra inte skilja *Mitterrand och Kohl* med ett kommatecken. Samarbetet länderna emellan hade stor betydelse för utvecklingen och eftersom det är självklart för många vilka länder de representerar nämns de tillsammans utan kommatecken och angivelse av länderna. Betydelsen kommer dock endast fram om man lyckas läsa mellan raderna.

4 Sie war damals – anders als heute, sagt er – durchgehend mit überzeugten Europäern bestückt, Mitterrand und Kohl, Lubbers in den Niederlanden und Silva in Portugal.

Utmärkande för detta reportage är att samtidigt som det lever upp till tydliga normer för ett nyhetsmagasin, så bryter det mot dem genom att texten är uppbyggd som ett drama med fyra akter. Utformningen som ett drama är en form av horisontell intertextualitet till en annan genre. Denna intertextualitet präglar hela texten och får till följd att reportaget samtidigt som det måste ha en tydlig och trovärdig faktaprägel även måste greppa handlingsutvecklingen som ett drama, i detta fallet en tragedi. Enligt den tyska författaren Freytag ska ett drama gå från ett anslag (som fångar publiken) och presentation av berättelse/konflikt, genom en fördjupning och konfliktupptrappning för att sedan leda till ett fall eller en vändning och därefter eventuellt till katastrof (Dyfverman 1949:137ff).

2.2 Textuell struktur

2.2.1 Aktindelning och andra drama-drag

Texten har försetts med 4 underrubriker, de 4 akterna. Varje akt innehåller i sin tur ett par underrubriker, vilket är vanligt i tidningstexter, som pekar på och explicitgör viktiga händelser i dramat. Vidare följs varje rubrik av en liten ingress som sammanfattar vad

läsaren under akten kommer att få svar på. Detta kan liknas vid den kör som i ett drama också kommer fram innan en akt och har till uppgift att förmedla vad den i stora drag innehåller. Textens andra röster, i form av direkt och indirekt anföring, är också en viktig del i gestaltningen som ett drama, vilket tas upp senare i analysen. Hela texten är uppdelad i relativt korta stycken. Denna disposition är viktig för textens syfte; på 17 sidor ska 20 års eurohistoria hinna förmedlas på ett retoriskt, dramatiskt och sakligt sätt. Textens omfattande ämne gör att innehållet måste förmedlas på ett sätt som håller läsarens intresse uppe från sida 1 till 17. Ingressen, som finns fristående på första sidan i reportaget, innehåller en retorisk och direkt fråga: *Hur kan ett litet lands skulder få en hel kontinent att börja vackla?* Redan här byggs en spänning upp genom att det dessutom påpekas att euron har blivit till världens farligaste valuta. Eftersom dramat är en berättelse har den en tidsdisposition. En grov tidsdisposition ges i de fyra rubrikerna medan historien ofta förs framåt genom tidsangivelser i meningar som *Die sozialistische Regierung in Athen etabliert im Jahr 1999 eine „Schuldenagentur“ /.../*. Texten byter ofta tempus och på många ställen används historiskt presens. Inslag av historiskt presens kan användas för att framställa något på ett livligare sätt (Klingemann et al. 1999:195) eller för att uttrycka att satsens innehåll har ett aktualitetsvärde vid yttrandetillfället (Andersson et al. 2002:127). I källtexten används historiskt presens för båda dessa syften.

2.2.2 Textbindning

Textbindningen visar hur textens satser och meningar samspelar med varandra. I reportaget är olika typer av textbindning, såsom retorisk bindning, den ovan nämnda referensbindningen och konnektivbindning ett viktigt medel för att nå retoriska effekter, hoppa till en ny fas i dramat och hålla spänningen uppe.

Konnektivbindningen i texten präglas framför allt av den adversativa konnektiven *aber/men* och den additiva *und/och*. Dessa konnektiver, tillika samordnande konjunktioner, är typiska i sig. Enligt boken *Grammatik des Deutschen* (Flämig 1991:265ff) är *und* den mest allmänna koordinerande konnektiven för att samordna två sakförhållanden, medan *aber* är den vanligaste koordinerande adversativa konnektiven. Hellspong & Ledin (2007:88) säger att konnektiven *och* är typisk för den berättande stilen, och även de påpekar att den kan vara en ganska svag konnektiv då den i grunden inte signalerar mer än

att det som sägs hänger ihop med det som sagts tidigare. *Och* och *men* kan användas i de flesta sammanhang för att samordna såväl huvudsatser och bisatser som enskilda led (Bolander 2005:149). Det karakteristiska i reportaget är dock att de båda konnektiverna mycket ofta inleder nya grafiska meningar. *Och* inleder dessutom nya stycken, framför allt i den första akten. Det är en av författarna väl vald strategi att placera konnektiverna först i en grafisk mening. De har en tydlig retorisk funktion och fungerar textstrukturerande. I boken *Funktionell svensk grammatik* kan man läsa följande:

Och, men och *eller* kan ibland också inleda meningar, t ex *Och sedan teg hon*. Sådana meningar får större självständighet i förhållande till det tidigare och därför större eftertryck än om satsen med *och* läggs till inom samma mening, t ex *Hon sade sin åsikt och sedan teg hon*. En inledande konjunktion kan också användas för att t ex binda ihop en mening med flera tidigare meningar eller för att skilja ut delar av ett innehåll som känns lite för olika för att bindas samman direkt. Ibland kan *och* eller *men* också användas som inledning till ett nytt stycke för att markera att det nya stycket hänger ihop med det tidigare. (Bolander 2005:149)

Beskrivningen ovan redogör för precis de funktioner som konnektiverna *men* och *und* har i källtexten, vilket exempel 5a och 5b tydligt åskådliggör. Som styckeinledare i exempel 3a knyter konnektiven *och* an bakåt med syfte att genom avstamp i det samtidigt ta ett steg in i något nytt. I exempel 5b ger *aber* och *und* större eftertryck åt det som precis sagts. Den frekventa förekomsten av *aber/men* kommer av att texten ofta beskriver en motsättning eller ett problem, vilket 5b även utgör exempel på.

- 5 a Die „Vereinigten Staaten von Europa“ blieben eine Floskel für Sonntagsreden, und doch sollte – mit dem Euro – ein Faktum geschaffen werden, das nicht mehr zurückzunehmen war, eine Art europäischer Urknall, dem eine Evolution folgen und in deren Verlauf sich alle Detailfragen klären sollten.
Und es ging, das vielleicht vor allem, um politische Symbolik.
- b Die politische Union, seit Jahren versprochen, um der technischen Währungsunion einen echten Rahmen zu geben, kam nicht. Aber die europäische Party ging weiter. Und alle wollten tanzen, solange die Musik spielte.

Texten innehåller många retoriska bindningar som alliteration, parallellism och hopning. Dessa bindningar bidrar till en speciell rytm och intensitet i texten. De har ofta även funktionen att peka på en motsättning. Nedan följer några exempel. 6a är ett exempel på både parallellism och alliteration, dvs. lika led och upprepning av begynnelseledet.

Exempel 6b visar hopning av tre korta huvudsatser, vilket ger meningarnas samband en ton av staccato. Det understryker hastigheten och talar om att det är ett händelseförlopp och inte något statistiskt. Exempel 6c innehåller parallellism med omkastning av leden, vilket här understryker en antites.

- 6 a /.../ aber sie verkennen, dass die Regierten sich fragen, wofür die Regierenden
- b Die Drachme verlor rasant an Wert, Athen kämpfte mit über 14 Prozent Inflation, die Wirtschaft schrumpfte.
- c Das Einsammeln der Daten ist jedem EU-Land selbst überlassen, /.../ all das ist geklärt. Was nicht erklärt ist: /.../

Motsättningar i verkligheten som skildras i texten förs ofta fram tydligt genom hopning av kontraster.

- 7 /.../ Elefanten wie Deutschland und Frankreich zusammen mit Mäusen wie Portugal, Irland und Luxemburg, wohlhabende Länder des Nordens teilten ein gemeinsames Geld mit wackeligen, unterentwickelten Nationen des Südens, ausgeformte Industriestaaten mit halben Entwicklungsländern und, auch das, strenge Protestanten mit lebensfrohen Katholiken.

2.3 Interpersonell struktur

2.3.1 Textens attityd

Texten lyfter fram det dramatiska och tragiska i den utveckling som beskrivs och intar samtidigt en kritisk hållning. Denna attityd framkommer bland annat i textens retoriska frågor.

- 8 War die Annahme überhaupt vernünftig, dass dieser künstliche Binnenmarkt nun automatisch stärker wachsen würde? Nur weil ein paar Zölle wegfielen? Und weil mit einem anderen Geld die Kosten für die Wirtschaft sanken?

Frågorna förstärker och ifrågasätter det som står i texten. De får läsaren att se på något speciellt ur en viss synvinkel, tar upp brister och ger läsaren kritiska glasögon. Som nämntes tidigare bidrar även den frekvent förekommande adversativa konnektiven *aber/men* till textens perspektiv som ofta pekar på motsättningar.

2.3.2 Röster i texten

Reportaget återger ingen sammanhängande intervju eller direkta repliker som i ett drama, men genomgående förekommer direkt och indirekt tal från olika personer. De röster och åsikter som på så sätt kommer till tals är en viktig del i den dramatiska uppbyggnaden av texten. De markerar dubbelheten mellan verklighet och text. Euroutvecklingen är som ett drama där många röster har gjort sig hörda, vilket gör att texten är polyfon, den innehåller många olika stämmor. Förekomsten av textens röster varierar. Ibland är endast ett citat inskjutet i ett stycke, medan andra korta eller längre partier i texten är baserade på nästintill uteslutande direkt och indirekt tal. Författarna använder sig av flera olika tekniker för att återge vad någon har sagt, och många avsnitt är en blandning av direkt och indirekt tal. En viktig skillnad mot svenskan är att tyskan kan markera indirekt tal med endast ett verb i konjunktiv. Exempel 9b nedan inleder ett nytt stycke i texten, och att det är professorerna i förra stycket, 9a, som fortsätter att uttrycka sina åsikter markeras endast med konjunktivformen *könne*. Enligt *Tysk syntax* (Andersson et al. 2002:139) är konjunktiv i ett sådant fall obligatoriskt eftersom indikativformen inte kan uttrycka att det är fråga om indirekt tal. Konjunktiv ger ofta ett bra flyt i texten och inga upprepande sägeverb behövs. På svenska behövs någon form av tillägg för att markera det indirekta talet, t.ex. *Enligt professorerna kan en gemensam valuta /.../. I exempel 9a uttrycker konjunktivformen *werde* att det handlar om professorernas utsaga.*

- 9 a So schließen sich beispielsweise 62 Professoren zusammen und warnen, 1992, vor der Einführung des Euro. Sie fürchten, die Währungsunion werde, so wie sie konstruiert war, „Westeuropa starken ökonomischen Schwankungen aussetzen, die in absehbarer Zeit zu einer politischen Zerreißprobe führen können“.
- b Eine gemeinsame Währung könne ohne eine gemeinsame Wirtschafts- und Finanzpolitik nicht funktionieren. Die Politiker sehen das anfangs genauso.

Indirekt tal är även ett sätt för författarna att distansera sig från det som sägs. Den modala formen *werde* visar att det är någon, men inte författarna själva, som har gjort uttalandet.

- 10 Die wachsende Verschuldung sorgt die Regierungschefs nicht. Ihre Strategie heißt Hoffnung, und sie vertrauen auf die Kraft des Wachstums: Die Dynamik der Volkswirtschaften werde die Steuereinnahmen schon sprudeln und die Verschuldung sinken lassen.

Konstruktionen i exempel 11, med en blandning av direkt och indirekt tal, används ofta. Stycket inleds med direkt tal och fortsätter med indirekt tal för att sedan återgå till direkt tal igen. Att det är fråga om indirekt tal indikeras återigen endast genom konjunktiv, nedan *zähle*.

- 11 „Man meldet das Schiff statt als Privat-Yacht als Charter-Boot an, also zum Vermieten.“ Für den Kauf von Privat-Yachten zähle man Mehrwert- und Luxussteuern von insgesamt 35 Prozent, für Miet-Yachten aber gar nichts. „Also vermietet man die Yacht an einem Tag pro Monat, und schon hat man eine Miet-Yacht.“

Ofta inleds meningarna med indirekt tal och avbryts med ett sägeverb mitt i meningen för att återge vem som yttrar det och fortsätter därefter återigen med indirekt tal, som i exempel 12.

- 12 Wäre es allein nach ihm gegangen, *sagt er*, wäre Europa viel besser gerüstet gewesen, wäre einheitlicher verfasst, *würde* zentralisiert regiert von einer Kommission /.../.

Genom att med indirekt tal återge vad någon har sagt kan författarna välja att återge det viktigaste och formulera det på ett sätt som passar in på det retoriska planet i texten. I exempel 12 är konsekvenserna uttryckta med en kraftfull uppräkningsform, en hopning, där första ordet i varje led börjar med korta verb på *w*, vilket ger meningen en speciell rytm. Växlingen mellan direkt och indirekt tal ger texten en varierad stil. Läsaren får lära känna personernas tankar på olika sätt. Författarna kan dock lägga an ett medvetet perspektiv och framföra en viss attityd genom att ur ett stort urval använda sig av just det citat som passar i sammanhanget.

2.4 Sammanfattning av källtextanalysen

Sammanfattningsvis kan man säga att reportaget är mycket informationstätt och framställt i en mycket medveten retorisk form som dels utnyttjar strukturen hos ett drama i fyra akter, dels innehåller många retoriska figurer. De retoriska dragen är ofta kopplade till textbindningen, som i sin tur har med stilen att göra. En mycket viktig komponent är alla de röster som kommer till tals genom direkt och indirekt anföring.

3. Överväganden inför översättningen

En måltext ska tjäna sitt syfte och fungera i den nya situationen med dess nya publik. För att uppfylla detta bör översättaren beakta textens nya språk- och kulturmiljö (Ingo 1997:126).

3.1 Måltextens syfte och mottagare

Måltextens syfte, som är detsamma som källtextens, är att förmedla saklig information på ett retoriskt och spännande sätt. Texten har alltså i grunden en informativ funktion.

Då reportaget behandlar ett så omfattande ämne som Europas gemensamma valuta euron och därför berör många olika länder har jag utgått från att textens nya mottagare (framför allt svenskar) är mer eller mindre lika insatta i ämnet som källtextens mottagare (framför allt tyskar). Mitt mål har varit att texten ska kunna läsas av allmänheten vare sig läsaren är speciellt intresserad av ekonomi eller ej men har ett allmänintresse av vad som händer runt om i världen. I Sverige finns det inte någon direkt motsvarighet till den typ av nyhetsmagasin som *Der Spiegel* utgör, och den nya mottagaren kan därför antas vara både obekant med och förvånas över reportagets längd och tidningens särpräglade jargong.

Måltexten måste därför anpassas till sitt nya medium med tillhörande läsekrets. Ett första övervägande var om reportaget i Sverige skulle kunna publiceras som en artikelserie med en akt i taget eller i en tidning som precis som *Der Spiegel* tar upp olika teman.

Uppdelningen i en artikelserie skulle dock bli problematisk då texten är tänkt att läsas i ett svep och akterna dessutom är olika långa. Vid översättandet kommer jag att utgå från att måltextens mottagare inte skiljer sig avsevärt från källtextens och att hela reportaget publiceras på en gång i ett tryckt medium, vilket i uppsatsen inte kommer att preciseras närmare.

3.2 Översättningsstrategi

När en text översätts från målspråk till källspråk bör denna process enligt Lundquist (2005:36ff) bygga både på en överordnad, *global strategi* och på *lokala strategier*. Den globala strategin ser till texten i sin helhet och det viktigaste är att bestämma hur nära måltexten ska ligga källtexten.

I min översättning har jag valt att använda mig av Lundquists globala strategi *imitativ översättning*. Vid imitativ översättning försöker man att imitera, dvs. återge, originalförfattarens ton, stil och teknik så troget som möjligt för att ge den nya läsaren samma upplevelse som källtextens läsare. Jag har valt att använda denna strategi för att få fram och behålla de mångsidiga retoriska dragen som präglar källtexten och som kan kopplas till både den journalistiska stilen, informationstätheten, dramafiktionen och *Spiegel*-jargongen. Frågan är hur nära källtexten man ska tillåta sig att ligga för att uppnå detta. Nida menar att en bra översättning ska ge samma effekt som originaltexten och att funktionell ekvivalens därmed går före formell likhet (Ekerot 2011:177). I källtexten är det dock ofta formen som bidrar till de retoriska dragen. Då texten använder sig av en hel rad olika retoriska drag berör problemet att ligga nära flera olika områden, som till exempel ordval, syntax, olika typerna av textbindning, hopning, parallellism samt användning av kolon och tankstreck. Retorisk och formell likhet får dock ej ske på bekostnad av idiomatisk svenska, och i vissa fall kan det finnas behov av att tona ner en del av textens retoriska drag, *Spiegel*-jargongen eller speciella formuleringar.

Temats utveckling som ett drama med fyra akter måste greppas även i måltexten. Det gäller att förmedla en spänning och känsla som gör att läsaren vill ta sig igenom 17 sidor euro-historia. Textbindningen mellan framförallt styckena är viktig för att föra texten framåt på ett retoriskt och passande sätt. Även textens alla röster måste nå fram på ett tydligt sätt.

Då källtexten är skriven ur ett tyskt perspektiv och ofta syftar på tyska förhållanden kommer jag att använda mig av olika *lokala översättningsstrategier*, som syftar till att anpassa specifika uttryck i källspråket så att de fungerar i målspråket. Det kan handla om att t.ex. skriva ut hela namnet på Helmut Kohl, istället för att bara skriva Kohl, och att förklara vilket parti han tillhör, för att ge den svenske läsaren bättre förståelse. När det kommer till andra ord eller uttryck där förståelsen ligger snarare i graden av allmänbildning än i kulturskillnader har jag dock valt att ligga nära originalet då uttrycken ofta bidrar till textens ton och stil. På ett ställe nämns att nationalekonomen Kenneth Rogoff har studerat människan framför allt vid schackbrädet. Där har jag valt att inte göra några tillägg och förklara att Rogoff har vunnit en hel del schacktitlar, även om det skulle underlätta förståelsen för en del läsare, men det påverkar inte nämnvärt textens information

utan tillhör snarare sättet för *Spiegel* att uttrycka sig på. Ett annat exempel är exempel 4 i källtexten (jfr ovan), där det till skillnad från exemplet om schackbrädet är viktigare information som går förlorad om man inte förstår varför alla politiker, utom Mitterrand och Kohl, som räknas upp är avskilda med ett komma. Efter att i det första översättningsutkastet ha gjort om det till *Mitterrand i Frankrike, Kohl i Tyskland /.../ valde jag senare att behålla konstruktionen som på ett kort retoriskt sätt uttrycker mycket information och är en del av textens sätt att förmedla innehållet på.*

Textens användning av historiskt presens är även något att ta hänsyn till vid översättandet. Hoppen mellan olika tempus måste översättas så att övergångarna blir naturliga. Detta kommer dock inte att diskuteras vidare i denna uppsats.

4. Översättningskommentar

Två av de problemområden som varit centrala under översättandets gång är källtextens retoriska drag och textbindningen. Dessa aspekter är båda mycket utmärkande för texten och står i nära relation till dess informationstäthet. Problemområdena kan därför definieras som:

1. Retoriska drag i förhållande till innehållet
2. Textbindning i förhållande till innehållet

De retoriska dragen och textbindningen har en viktig funktion vid framställningen av textens tema på ett så effektivt och samtidigt sakligt sätt som möjligt. Med en imitativ strategi som utgångspunkt blev det viktigt att ändå inte imitera texten för starkt utan att hitta en balansgång mellan form och innehåll. Många överväganden har kommit att handla om valet mellan att behålla, stryka, formulera om eller lägga till en konstruktion.

De exempel som tas upp i översättningskommentaren har kategoriserats utifrån den huvudtyp av problem som de karakteriserar. Då textens olika drag överlappar varandra är gränserna inte alltid helt tydliga och ett och samma exempel skulle därför kunna placeras in i mer än en kategori.

4.1 Retoriska drag

När ett retoriskt drag i källtexten utgörs av till exempel en parallellism som innehåller ett och samma ord går det ofta att imitera formen och översätta den till svenska utan problem. Detta visas i exempel 1.

- 1 Was nicht erklärt ist: Wenn die Daten in Luxemburg zusammenfließen und wenn Eurostat Verfehlungen feststellt, Überschreitungen – welche Ebene, welche Stelle, welches Gremium setzt Sanktionen durch?

Vad som dock inte är fastställt är vad som händer när uppgifterna i Luxemburg strålar samman och Eurostat konstaterar överträdelser, att föreskrifterna inte följs – vilken instans, vilken myndighet, vilken nämnd ska då fastställa sanktioner?

Källtexten innehåller dock många retoriska figurer som visade sig vara betydligt svårare att behålla i sin ursprungliga form. De utgörs framför allt av allitteration, anaforer och andra typer av parallellism än den som visas i exempel 1. Imitationssvårigheten har ibland inneburit antingen att det retoriska draget har fått tonas ner eller att det har fått bytas ut mot ett annat. Redan i ingressen till reportaget, där det är så viktigt att fånga läsaren och bygga upp en förväntan, vilket källtexten gör på ett effektivt sätt, fick jag släppa på strategin att imitera det retoriska draget.

2 a Wie kann es passieren, dass die Schulden eines kleinen Landes einen ganzen Kontinent ins Wanken bringen? Das griechische Drama legt offen, warum der Euro zur gefährlichsten Währung der Welt geworden ist: auf Schulden und Schwindel gebaut, ohne Fundament und Führung. Die Geschichte einer guten Idee, die zur Tragödie wird.

Till en början valde jag att översätta de understrukna orden enligt exempel 2b, men insåg att mitt översättningsförslag hade förlorat allitterationerna helt och hållet, och att konstruktionen med *byggd på* inte fungerar lika bra som det tyska *auf...gebaut*.

b Hur kan ett litet lands skulder få en hel kontinent att börja vackla? Det grekiska dramat åskådliggör varför euron har blivit världens farligaste valuta: byggd på skulder och bedrägeri, utan fundament och ledarskap. Detta är historien om hur en utmärkt idé blir till tragedi.

Efter många överväganden om hur något slagkraftigt skulle kunna formuleras på ett annat sätt än med allitteration, eventuellt utan kolon, och samtidigt ändå förmedla samma effekt och betydelse lyckades jag till slut ändå formulera allitterationer på svenska.

c Hur kan ett litet lands skulder få en hel kontinent att börja vackla? Det grekiska dramat åskådliggör varför euron har blivit världens farligaste valuta. Löften blev till lögn, övertygelse till övermod. Detta är historien om hur en bra idé förvandlas till tragedi.

Ingressens form och funktion har vägts i relation till dess innehåll. Följden blev att den retoriska formen har behållits medan innehållet inte längre är denotativt exakt återgivet. Konnotativt har orden dock delvis samma betydelse som originalorden. Ingressen är det

enda avsnittet i måltexten där jag vid översättandet frångått den denotativa aspekten till förmån för den retoriska formen. Det bör här påpekas att jag dock inte hade valt att behålla det retoriska draget om det hade inneburit att källtextens innehåll hade förvanskats. Jag håller det för sannolikt att betydelsen av de fyra svenska orden kommer fram lika tydligt som de fyra originalorden när man har läst igenom hela reportaget. Det är även så källtexten fungerar. Genom det centrala budskapet att euron har blivit till världens farligaste valuta, åtföljd av alliterationerna, byggs det i ingressen upp en spänning som förklaras mer ingående först senare i reportaget. Det centrala budskapet finns kvar även i översättningen. Ordet *löften* syftar på att länderna i fråga måste hålla sig till vissa regler för att få vara med i valutaunionen. Det är det dock ingen som gör, och länderna fuskar med statistik osv. Därmed blir löften till lögner. *Övertygelse* och *övermod* syftar på européernas övertygelse om ett förenat Europa. De struntar dock i att ta reda på om tillräckligt många länder uppfyller kriterierna för inträdet, och länder börjar köpa och sälja statsobligationer till höger och vänster. De blir helt enkelt övermodiga. Allt detta framkommer i reportaget, och det är meningen att man ska förstå betydelsen efter hand som man läser.

När det gäller resten av texten har mitt mål varit att så noga som möjligt återge exakt innehåll och att försöka stå fast vid att imitationen av textens form och stil inte får leda till icke idiomatisk svenska eller ändra innehållet.

Exempel 3 innehåller på en och samma gång både hopning, parallellism och anafor. De två sistnämnda är ibland svåra att skilja på. Hellspong och Ledin (1997:144) definierar dem enligt följande: anafor (upprepning av begynnelsefras) och parallellism (upprepning av konstruktion). Dessa retoriska figurer utgörs i exempel 3 av olika substantiv som föregås av en och samma bestämda artikel.

- 3 Es gab, nach Jahren der Debatte, der Ankündigung, der mehr oder minder historischen Reden auf den Euro kein zurück mehr.
Efter år av debatter, kungörelser och mer eller mindre historiska tal om euron fanns det inte längre någon återvändo.

Parallellismen/anaforen uppkommer genom upprepning av den bestämda artikeln till singularformen *Debatte* och pluralformerna *Ankündigung* och *Reden* som bildas med formen *der*. På tyska fungerar denna konstruktion med de tre bestämda artiklarna då

bestämd form plural i genitiv ser likadan ut som bestämd form singular av *die* i genitiv. Genom att tyskan har fristående bestämda artiklar kan författarna välja att använda de former som bildas på samma sätt. Eftersom svenskan inte bildar bestämd form på samma sätt som tyskan och saknar dessa fristående bestämda artiklar går det inte att imitera. Detta har lett till att parallellismen har försvunnit i översättningen, medan hopningen har kunnat behållas. Den blir dock inte lika kraftfull som i källtexten, då hopningen i källtexten förstärks av att den bestämda artikeln kommer direkt efter varje kommatecken. I och med de bestämda artiklarnas tidiga placering i källtextmeningen gör det inget att det sista substantivet, *Reden*, kommer så långt fram i meningen. Effekten av hopningen i den svenska meningen avtar däremot genom att den endast består av substantiven, och ett flertal ord förekommer mellan det andra och tredje substantivet. För att göra meningen lite starkare på svenska valde jag att ha *Debatte* i plural. *Debatter* och *kungörelser* har nämligen samma ändelse i bestämd form, *-er*. Resultatet blev en svag parallellism som bara fungerar med två utav tre substantiv. Den utgörs dock av de två substantiv som står närmast varandra och hopningen blir starkare när orden den består av har likadan form. Jag tycker inte att valet av plural istället för singular påverkar innehållet.

I vissa fall har jag tillåtit mig att behålla en konstruktion som egentligen kan tyckas vara för upprepande. Detta har jag gjort för att behålla textens stil och utmärkande drag. I exempel 4a inleds alla bisatser med ordet *dass*, vilket motsvarar svenskans *att*.

- 4 a Das visionäre, tollkühne Projekt einer gemeinsamen Währung unterschiedlicher Staaten und Völker ist nicht zu verstehen ohne Erinnerung daran, dass in den späten achtziger Jahren die Berliner Mauer fiel, dass die Welt damals noch mit dem Gefühl lebte, der Zweite Weltkrieg sei noch nicht sehr lange vergangen, dass Europa darüber diskutierte, ob Deutschland nun wieder eine Gefahr darstelle oder nicht.
- b Det visionära våghalsiga projektet med en gemensam valuta för olika stater och olika folk går inte *att* förstå utan *att* man håller i minnet att Berlinmuren föll i slutet av 80-talet, att världen då fortfarande levde med känslan *att* det inte var så länge sedan andra världskriget slutade och att det i Europa diskuterades om Tyskland återigen utgjorde en fara eller inte.

Koordination med *att*-satser kan på svenska tyckas lång, framför allt då den innehåller ytterligare tre *att* som tyskan genom andra typer av konstruktioner kan utelämnas. Den tyska konstruktionen *ist nicht zu verstehen* innehåller inget *dass*, men för att undvika *att* på motsvarande position i den svenska meningen måste den göras om till passiv, *kan inte*

förstås, vilket inte passar här. Tyskan kan även utelämna *att* i meningen *levde med känslan att*, vilket inte går på svenska. Ett alternativ för att göra den svenska meningen mindre upprepande vore att ta bort den sista *att*-satsen, vilket illustreras i exempel 4c.

- c Det visionära, våghalsiga projektet med en gemensam valuta för olika stater och olika folk går inte att förstå utan att hålla i minnet att Berlinmuren föll i slutet av 80-talet och att världen då fortfarande levde med känslan att det inte var så längesedan andra världskriget slutade. Dessutom diskuterade man i Europa om Tyskland återigen utgjorde en fara eller inte.

Trots att analysen visar att imitationen har lett till att den svenska meningen innehåller dubbelt så många *att* som den tyska meningen har jag valt att i översättningen behålla källtextens konstruktion med anaforen i form av *att*-satser. Här och i andra textavsnitt i källtexten framkommer något av en ”tjätig” eller upprepande ton som jag vill ska lysa igenom i måltexten.

Ett annat retoriskt drag, som kommer av att textens framställning är inspirerad av ett drama, är de korta inledande styckena till varje akt som påminner om den kör som i ett drama presenterar vad som kommer att hända i akten.

- 5 a Warum schon in der Gründungsphase die Fehler gemacht werden, die den Euro später bedrohen. Wie sich Griechenland und andere Staaten in die Währungsunion schummeln. Warum der Euro eine Billionenwette von Staatsmännern gegen die Märkte ist – die platzen wird.

I det första översättningsutkastet valde jag att formulera om källtextens indirekta frågor i presens till direkta frågor i preteritum. Jag tyckte att utsagorna i och med denna omvandling blev starkare och lät bättre än i presens.

- b Vilka var de grundläggande felen som senare har kommit att hota euron? Hur kunde Grekland och andra stater fuska sig in i valutaunionen? Hur kunde euron bli en vadslagning i biljonklass, som ingåtts av statsmän mot marknader, vilken de senare skulle komma att förlora?

För att omvandlingen ska fungera i reportaget måste det dock fungera med meningarna i alla fyra inledningarna till akterna. Med tanke på det och den imitativa strategin valde jag att till sist ändå behålla textens ursprungliga formulering i form av indirekta frågor, vilket visas i 5c. De indirekta frågorna blir ett retoriskt drag i sig genom att de är formuleringar

som inte annars används i texten. Eftersom reportaget redan innehåller en mängd direkta och retoriska frågor blir det en bra variation med indirekta frågor innan akterna. På så sätt skiljer de sig från övriga frågor i texten, och de förmedlar informationen på ett mer presenterande men ändå spännande sätt. Både inledningarna till akterna och textens retoriska/direkta frågor blir starkare eftersom de nu skiljer sig åt i formen och inte överanvänds i texten. I den första indirekta frågan är det dessutom viktigt att trycka på varför felen gjordes så tidigt som de gjordes, inte vilka fel det var som gjordes, vilket formuleringen i 5b antyder.

- c Varför felen som senare har kommit att hota euron begås redan under unionsbildandet. Hur Grekland och andra stater fuskar sig in i valutaunionen. Hur euron kunde bli en vadslagning i biljonklass som ingåtts av statsmän mot marknader och senare kommer att gå i stöpet.

4.2 Textbindning

För att hålla uppe spänningen och den kritiska tonen i dramat samt föra handlingen vidare på ett retoriskt sätt har jag fått jobba en hel del med textbindningen. Utifrån de två aspekterna skiljetecken och konnektivbindning kommenteras nedan hur textens satser och meningar samspelar med varandra.

4.2.1 Skiljetecken: semikolon, kolon och tankstreck

Källtextens utbredda användning av de tre skiljetecknen semikolon, kolon och tankstreck har omformulerats på många ställen i översättningen.

I måltexten har mer eller mindre alla semikolon tagits bort och ersatts av en annan konstruktion eftersom det ofta har gett bättre resultat. Enligt *Svenska skrivregler* (2005:153ff) kan semikolon användas ”när man tycker att punkt är för starkt avskiljande och komma för svagt. Det används mellan satser – normalt huvudsatser – som har ett nära samband med varandra”. Vid uppräkningslistor kan man även ”använda semikolon för att avskilja grupper från varandra”. I exempel 6 används semikolon mellan bisatser som har ett nära samband med varandra, men samtidigt kan konstruktionen ses som en uppräkningslista.

- 6 a Die Versprechen des Euro waren, im Vertrag von Maastricht fixiert: eine Währung, die Europa stark macht im globalen Wettstreit; die die europäischen Volkswirtschaften einander

nähert; die die Staaten verpflichtet, Schulden und Defizite zu begrenzen; die garantiert, dass kein Staat für die Schulden eines anderen haftet; die die politische Einheit fördert.

- b De löften som euron skulle infria var fastställda i Maastrichtfördraget: valutan skulle stärka Europa i den globala konkurrensen, få de europeiska nationalekonomierna att närma sig varandra, förplikta stater att begränsa skulder och underskott, garantera att ingen stat blev ansvarig för någon annans skulder och främja politisk sammanhållning.

En mycket direkt översättning av exemplet hade sett ut enligt följande:

- c Eurons löften var fastställda i Maastrichtfördraget: en valuta som stärker Europa i den globala konkurrensen; som för de europeiska nationalekonomierna närmare varandra; som förpliktar stater att begränsa skulder och underskott; som garanterar att ingen stat blir ansvarig för någon annans skulder; som främjar politisk sammanhållning.

Enligt *Duden* (Duden; hemsida 2012b) används semikolon på samma sätt som nämns i *Svenska skrivregler*. Det uttrycks bland annat såhär: ”Das Semikolon kann zwischen gleichrangigen Sätzen oder Wortgruppen stehen, wo der Punkt zu stark, das Komma zu schwach trennen würde.“ Här poängteras alltså att det används mellan ”gleichrangigen Sätzen oder Wortgruppen”, inte som i *Svenska skrivregler* mellan huvudsatser. I en speciell *Duden*-utgåva om skiljetecken poängteras dock huvudsatserna som på svenska: ”Mit dem Semikolon kann man gleichrangige Teilsätze (vor allem Hauptsätze) voneinander abgrenzen.” (Stang & Steinhauer 2007:167). Det påpekas även att det inte är entydigt fastställt när kommatecken är för svagt och punkt för starkt avskiljande. I boken beskrivs dessutom ytterligare ett sätt att använda semikolon på: ”Das Semikolon kann in einem mehrfach zusammengesetzten Satz (Periode) zwischen gleichrangige Abschnitte gesetzt werden. Solche Sätze kommen vor allem in der älteren Literatur vor.“ (Stang & Steinhauer 2007:168). Ett exempel på detta är:

Wo dir Gottes Sonne zuerst schien; wo dir die Sterne des Himmels zuerst leuchten; wo seine Blitze dir zuerst seine Allmacht offenbarten und seine Sturmwinde dir mit heiligem Schrecken durch die Seele brausten: da ist deine Liebe, da ist dein Vaterland (E. M. Arndt).
(Stang & Steinhauer 2007:168)

Frågan är vilken av definitionerna som bäst passar in på exempel 6. Satserna mellan meningens semikolon är relativsatser som fungerar som en attributiv bisats till huvudordet *Währung*. Dessa satser, som inte är huvudsatser, kan betraktas som satser som har ett nära

samband eller som en uppräknings av valutans egenskaper. Det kan även ses som ”gleichrangige Abschnitte” som i exemplet ovan med en ”Periode”. I svenskan används semikolon inte mellan bisatser eller vid den typ av uppräknings som den tyska meningen utgör. I översättningen (6b) har jag därför valt att byta ut semikolon mot kommatecken. Det fungerar lika bra när det gäller att förmedla ledens nära samband och att räkna upp valutans tänkta funktioner. I översättningen presenteras informationen dessutom på ett sätt som flyter på bättre än om ett relativpronomen hade använts upprepat i varje mening som i den tyska meningen, där det utgörs av *die*. I 6b har även den inledande obestämda formen *eine Währung* gjorts om till bestämd form, *valutan*, vilket fungerar lika bra då euron nämnts precis innan, och *valutan* därför fungerar som tema. I källtexten är verben skrivna i presens medan alla samordningsled i översättningen är verbfraser i infinitiv som har *skulle* som sitt hjälpverb. Ett alternativ hade varit att sätta *skulle* efter varje komma för att motsvara parallellismen som *die* utgör i den tyska meningen. Jag tyckte dock att det lät bättre utan. Den parallellism som kommer till uttryck genom upprepning av relativpronomenet *die* kompenseras istället till viss del av att varje kommatecken i den svenska meningen följs av ett verb i infinitiv. På tyska måste verbet komma sist.

På många ställen i översättningen har även kolon försvunnit, dels på grund av språknormer, de förekommer mycket frekventare i källtexten än vad som är vanligt i svenskan, dels för att översättningen ofta lät bättre utan. Till en början valde jag dock att behålla många av källtextens kolon, men genom omarbetningar av det första översättningsutkastet försvann fler och fler, och den slutgiltiga översättningen har kommit att innehålla betydligt färre kolon än källtexten. Källtexten (de 6 000 ord som har översatts) innehåller 37 kolon, medan översättningen innehåller hälften så många. Enligt *Svenska skrivregler* (2005:154ff) kan kolon användas bl.a. ”före uppräknings, exempel, förklaringar, specificeringar och sammanfattningar”. Tecknet kan då ”motsvara uttryck som ”nämligen”, ”det vill säga”, ”till exempel” och ”så som””. De kolon som i källtexten uttrycker en sådan relation mellan meningarna behövs inte alltid, då relationen följer av kontexten och därmed uttrycks implicit. I exempel 7 har jag valt att ta bort kolonet då det i översättningen ändå framkommer att den andra meningen är ett exempel på regeringens uppfinningsrikedom. I exemplet hade kolon även kunnat behållas. I *Duden: Komma, Punkt und alle anderen Satzzeichen* (Stang & Steinhauer 2007:168) står även att kolon ska „die

Lesenden zu einer Pause veranlassen und zugleich aufmerksam machen auf das, was folgt“. Kolonet i exempel 7 ska alltså göra läsaren uppmärksam på vad som kommer härnäst. Vid översättandet har jag vägt fram och tillbaka mellan att behålla kolonet eller ta bort det. Genom att ta bort det passar meningen bättre in i den nya språkmiljön där färre kolon vanligen används. Frågan är dock om kolonet behövs för att göra läsaren uppmärksam på det som följer. Jag tycker att uttalandet i sig gör läsaren uppmärksam och nyfiken och att man ändå förväntar sig att en förklaring ska ges.

7 Dabei zeigt sich die neue Regierung in Athen bald ähnlich erfinderisch wie die abgelöste: Verteidigungsausgaben werden zurückgebucht auf den Zeitpunkt der Bestellung, nicht der Bezahlung, und damit aus den aktuellen Büchern herausgerechnet.

Den nya regeringen i Aten visar sig dock snart vara lika uppfinningsrik som den förra. Försvarsutgifterna bokförs till värdet vid tidpunkten för beställning, inte vid betalning, och räknas därmed ut ur den aktuella bokföringen.

För att ändå kompensera för vissa kolon som tagits bort ur texten har jag valt att lägga till skiljetecknet där jag tycker att det passade bättre.

8 So taten sich, als die Euro-Zone Wirklichkeit wurde, *Elefanten* wie Deutschland und Frankreich zusammen mit *Mäusen* wie Portugal, Irland und Luxemburg. Stabile, wohlhabende Länder des Nordens teilten ein gemeinsames Geld mit wackeligen, unterentwickelten Nationen des Südens, ausgeformte Industriestaaten mit halben Entwicklungsländern und, auch das, strenge Protestanten mit lebensfrohen Katholiken.

När så eurozonen blev verklighet slogs *elefanter* som Tyskland och Frankrike ihop med *myror* som Portugal, Irland och Luxemburg. Nu delade de alla samma valuta: stabila, välbärgade länder i norr och instabila, underutvecklade nationer i syd, starka industristater och svaga utvecklingsländer. Och som man säger, stränga protestanter och levnadsglada katoliker.

I exempel 8 gör det inskjutna kolonet läsaren uppmärksam på det som följer. Innehållet som följs av kolonet hjälper till att reda ut textens långa radning av information. I källtexten står samma information mitt inne i meningen. Genom att som i översättningen placera informationen först i en mening uppnås en tydlig empatisk disposition. Enligt

Lagerholm (2008:146) är nyhetsartiklar den genre som mest tillämpar emfatisk disposition. Hellspong & Ledin (1997:100) definierar emfatisk disposition som informationens ordning beroende på inbördes vikt. Delarna kan komma efter både fallande och stigande betydelse. Det som väger mest kan framhävas genom att sättas antingen först eller sist, som en stark start eller en slutkläm. Även Hellspong och Ledin poängterar nyhetsartikeln som en typisk genre med emfatisk disposition. Nyhetsartiklar brukar inledas med det som har störst nyhetsvärde och avslutas med det som har minst. I exempel 8 ger *Nu delade de alla samma valuta*: en sådan stark start på meningen som Hellspong & Ledin beskriver. I exemplet har jag dessutom valt att byta ut ordet *Mäusen* mot *myror*. Man talar ofta om att elefanter är rädda för möss, men då jag anser att den konnotationen inte passar in i texten valde jag istället att genom *myror* föra tankarna till det äldre svenska tv-programmet *Fem myror är fler än fyra elefanter*, i vilket storleksskillnaden på djuren tydligt framkommer.

Kolon används före citat, replik, tanke eller liknande, när en anföringsfras står före (*Svenska Skrivregler*:154). Därför är många av de kolon som förekommer i texten en följd av att den innehåller många röster som ska komma till uttryck. I exempel 9 har jag återigen tagit bort det kolon som kommer efter den inledande frasen. Då det står uttryckligen att Rogoff säger det som kommer efteråt, tyckte jag inte att kolon behövdes. Däremot har jag ändrat placeringen på *säger han*, och lagt till ett kolon före hans citat på slutet.

- 9 Rogoffs Zweifel am Euro-Projekt waren übermächtig: Um Italien fit aussehen zu lassen für die Währungsunion, sagt er, hätten sich die Euro-Macher darauf eingelassen, sogar den Schwarzmarkt des Landes zur realen Wirtschaftsleistung zu irgendwie hinzuzurechnen, „und das ist natürlich ein Witz“.

Rogoffs tvivel på europrojektet var enorma. För att få Italien att se bra ut inför inträdet i valutaunionen hade euroskaparna rentav gått med på att på något sätt räkna in landets svarta marknad i dess BNP, säger han och tillägger: ”och det är naturligtvis ett skämt”.

Enligt *Svenska skrivregler* (2005:156) kan även tankstreck användas för att ange en paus före något oväntat, vilket ofta är den effekt författarna vill uppnå. När det gäller detta skiljetecken har jag valt att precis som med kolon ibland ta bort det och ibland behålla det.

4.2.2 Konnektivbindning

Enligt Lundquist (2005:64ff) säkrar konnektiver sammanhanget mellan meningar eller textavsnitt och explicitgör relationen mellan dem. Vid källtextanalysen visade det sig att *och/und* och *men/aber* var de vanligaste konnektiverna i reportaget. Till en början var jag tveksam till om källtextens frekventa användning av *och* som inledande ord till en ny grafisk mening skulle fungera även på svenska. Under översättandets gång insåg jag dock dess viktiga retoriska och textstrukturerande funktion och valde till sist att behålla det på de flesta ställen. Att jag ändå valde att ta bort konnektiven i vissa grafiska meningar där den fungerar som inledande ord kan inte förklaras utifrån en allmän motivering, utan beror på varje enskild menings utformning och syfte.

I exempel 10 tycker jag att det låter bättre att i översättningen inte inleda meningen med *och* som i den tyska meningen. Den tyska meningen behöver konnektiven för att knyta an bakåt till *sagte er*. I den svenska meningen nämns subjektet dock en andra gång genom pronomenet *Han*, och därmed behöver sambandet mellan meningarna inte uttryckas lika explicit som i den tyska versionen.

10 Deutschlands damaliger Finanzminister Theo Waigel lehnte barsch ab. Griechenland sei nicht in der Position, Forderungen zu stellen, sagte er. Und an Papantoniou gewandt: „Ihr seid nicht dabei, und ihr werdet auch nicht dabei sein.“

Tysklands dåvarande finansminister Theo Waigel förkastade bryskt förslaget och sa att Grekland inte var i position att ställa krav. Han vände sig direkt till Papantoniou och sa: ”Ni är inte med och ni kommer inte heller att vara det.“

För att få den grafiska meningen inledd av *Und*: i exempel 11 att låta bättre på svenska har jag bytt ut *och* mot en annan additiv konnektiv, nämligen *dessutom*. Detta visar bland annat på att det kan fungera att variera mellan konnektiver som uttrycker samma sak. Genom att *dessutom* ta bort kolonet blev meningen inte lika avhuggen som i källtexten.

11 Nicht genug, es gibt auch das Europa der zwei Geschwindigkeiten, hier das rasende Europa der Finanzmärkte und Banken, dort das hinterherhechelnde Europa der Regierung und Parlamente. Und: Es gibt auch das Europa der zwei Wahrheiten. Die eine ist in Brüssel zu Hause, in Berlin und Paris, in den Machtzentralen; die andere in den Wohnzimmern und auf den Straßen europäischer Städte.

Men Europas tudelning slutar inte här: Det finns även de två hastigheternas Europa, å ena sidan finansmarknadernas och bankernas snabbt tillväxande Europa, å andra sidan regeringarnas och parlamentens efterhalkande Europa. Dessutom finns det de två sanningarnas Europa. Den ena existerar i Bryssel, Berlin och Paris, i maktcentrumen, medan den andra återfinns i vardagsrummen och på gatorna i Europas städer.

I ett par grafiska meningar har konnektiven *och* även lagts till som inledande ord. Det väger upp mot andra ställen i texten där jag valt att ta bort den. I exempel 12 betonar *Och* utsagan. Det visar även explicit att stycket hänger ihop med föregående stycken.

12 Zu allem Überfluss werden die Hoffnungen auf kräftiges Wirtschaftswachstum in der Euro-Zone nicht wahr, im Gegenteil.

Och som om allt som hänt inte redan vore nog så infrias inte heller förhoppningarna om kraftig ekonomisk tillväxt i eurozonen, tvärtom.

Den viktiga konnektiven *aber/men* som präglar texten betonar det adversativa och är även den textstrukturerande. Denna adversativa konnektiv kan ibland ses som uttrycksfullare än den additiva *och*. Därför har det varit viktigt att inte tappa den vid översättningen. Jag har alltså inte strukit den i måltexten, så som med en hel del *och*, utan snarare valt att framhäva det adversativa i texten genom att lägga till den där jag tyckt att det adversativa vid översättning annars hade uttryckts endast implicit. Detta visas i exempel 13. *Men* ändrar inte det logiska sambandet mellan meningarna i källtexten men knyter tydligare an till det som uttryckts tidigare. I och med att den inleder en grafisk mening ger det även mer eftertryck.

13 Das ändert sich nun, als feststeht, dass die Griechen in die Euro-Zone vorgelassen werden.

Men när det nu står klart att grekerna får gå med i eurozonen, blir förhållandena annorlunda.

När en grafisk mening i källtexten inleds med konnektiven *und* eller *aber* har jag ibland valt att binda ihop den med den föregående så att två självständiga grafiska meningar har blivit till två samordnade huvudsatser.

- 14 a Auch eine gemeinsame Finanzpolitik wäre denkbar gewesen, die Verständigung über eine abgestimmte Steuer- und Zinspolitik. Aber es fehlte der politische Wille, den Rahmen von Maastricht auszufüllen.
- b Även en gemensam finanspolitik med koordinerad skatte- och räntepolitik hade varit tänkbar, men den politiska viljan att utnyttja de möjligheter som Maastrichtfördraget erbjöd saknades.

I källtextanalysen nämndes att en grafisk mening inledd av konnektiven *men* eller *och* ger större eftertryck än om meningen hade knutits ihop med den förra. När två meningar binds ihop enligt exempel 14b finns det alltså en risk för att detta eftertryck försvinner. Jag tycker att ett sådant eftertryck, genom en kort paus mellan meningarna, uppstår i exempel 14a, men att det inte får samma effekt på svenska, se exempel 14c.

- c Även en gemensam finanspolitik med koordinerad skatte- och räntepolitik hade varit tänkbar. Men den politiska viljan att utnyttja de möjligheter som Maastrichtfördraget erbjöd saknades.

Detta kan bero på att den tyska meningen innehåller det formella subjektet *es*, vilket jag tycker bidrar ytterligare till att förstärka utsagan då *fehlte* i och med den konstruktionen är placerat tidigare i meningen. I svenskan kan *det* som formellt subjekt endast förekomma vid intransitiva verb som *vara*, *finnas*, *sitta*, *ligga*, *stå*, *komma*, *inträffa* och i passiv (Andersson 2002:184). Med ett formellt subjekt hade den svenska meningen sett ut som i exempel 14d. Politisk *vilja* har gjorts om till obestämd form, vilket låter bättre än bestämd form i meningen. Formuleringen i 14d med formellt subjekt efterföljt av deponens verbet *saknades* är dock inte idiomatisk på svenska och därför valde jag att i översättningen använda mig av formuleringen i 14a.

- d Även en gemensam finanspolitik med koordinerad skatte- och räntepolitik hade varit tänkbar. Men det saknades (en) politisk vilja att utnyttja de möjligheter som Maastrichtfördraget erbjöd.

4.3 Sammanfattning av översättningskommentaren

Analysen i översättningskommentaren har visat att strategin att ligga nära källtexten och imitera dess ton och stil har fungerat bra, men att uttryckssättet, dvs. formen inte alltid gick att behålla. Ett retoriskt drag har dock ofta kunnat behållas till viss del eller blivit utbytt mot ett annat. Att jag på vissa ställen blev tvungen eller själv valde att inte imitera källtextens form har inte nödvändigtvis skett på bekostnad av uttryckets eller konstruktionens stilistiska syfte, utan har i en del fall till och med lett till bättre svenskt flyt än vad originalkonstruktionen hade gjort. Den effekt som ett retoriskt drag ska förmedla går nämligen ofta att få fram med andra ord eller en annan typ av konstruktion. Det har även fungerat bra att kompensera ett retoriskt drag som i en mening eller avsnitt blivit struket genom att ersätta det på ett annat ställe i texten. I arbetet med den imitativa strategin blev det viktigt att inte imitera källtexten för mycket utan att hitta en balansgång mellan form och innehåll. Att en del konstruktioner eller speciella särdrag, t.ex. kolon, har tonats ner beror inte på att det inte kunde överföras till målspråket utan på en medveten anpassning till textens nya språkmiljö. När det gäller textbindningen och konnektiverna blev det viktigt att i översättningen framhäva *och* och *men*, vilka präglar källtexten och bidrar till dess stil. Ur denna aspekt passade den imitativa strategin alltså mycket bra.

5. Avslutning

Det reportage som ligger till grund för detta magisterarbete var för mig en ny typ av text att översätta. Jag såg en utmaning i dess såväl mycket retoriska som informationstäta och sakliga framställning av ett så aktuellt och brett ämne som euron. Även reportagets egen typ av jargong och framställningen med anspelning på ett drama gjorde det extra intressant att översätta denna text.

Textanalysen gav en mycket bra förståelse av textens stil och särdrag. Den gjorde mig uppmärksam på textens medvetna retoriska form och varför författarna valt att använda just vissa uttryck, ord eller konstruktioner. Utifrån dessa aspekter valde jag som global strategi att göra en imitativ översättning.

I ”överbäganden inför översättningen” uttrycktes att en måltext enligt Ingo (2007) ska ”tjäna sitt syfte och fungera i den nya situationen med dess nya publik”. Syftet var att förmedla textens sakliga innehåll på ett retoriskt och spännande sätt. Jag tycker att översättningen i det stora hela fyller detta syfte. Genom den globala imitativa strategin förmedlas textens stil och ton även i översättningen, vilket har analyserats i översättningskommentaren. Genom lokala strategier har även de avsnitt eller ord i källtexten som varit skrivna ur ett tyskt perspektiv för tyska läsare anpassats till källtextens mottagare.

Jag har förstått att *och* och *men* som inledande ord till en grafisk mening är något som vissa personligen tycker går an medan andra inte alls tycker att man bör använda konnektiverna på detta sätt. *Men* författarna har uttryckt sig på ett visst sätt för att nå en viss effekt. Och jag har kommit att inse hur mycket t.ex. den till synes obetydliga konnektiven *och* kan uttrycka. Genom textens omfattande användning av retoriska drag har jag blivit medveten om och uppmärksam på de strategier, t.ex. parallellism och hopning, som författarna till reportaget använder sig av för att förmedla innehållet på ett uttrycksfullt sätt. Detta ger en bättre förståelse av textens syfte och framställning, vilket med fördel kan användas vid översättning av liknande texter.

Avslutningsvis kan man säga att arbetet med översättningen har fokuserat väldigt mycket på vissa delar, som t.ex. de retoriska dragen, och att andra svårigheter inte har

ägnats lika mycket uppmärksamhet. För att en översättning ska bli bra gäller det att se till alla små detaljer och översättningsproblem, inte bara till de stora.

Litteraturförteckning

- Andersson, Sven-Gunnar et al. (2002): *Tysk syntax för universitetsnivå*. Lund: Studentlitteratur.
- Bolander, Maria (2005): *Funktionell svensk grammatik*. 2 uppl. Stockholm: Liber.
- Duden hemsida, 2012: Rechtschreibregeln (1.5.2012)
a) <http://www.duden.de/rechtschreibregeln/doppelpunkt>
b) <http://www.duden.de/rechtschreibregeln/semikolon>
- Dyfverman, Henrik (1949): *Dramats teknik. Vägledning för författaren, teatermannen och publiken*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ekerot, Lars-Johan (2011): *Ordföljd, tempus, bestämdhet: föreläsningar om svenska som andraspråk*. 2., [utök.] uppl. Malmö: Gleerup.
- Flämig, Walter (1991): *Grammatik des Deutschen. Einführung in die Struktur- und Wirkungszusammenhänge. Erarbeitet auf der theoretischen Grundlage der „Grundzüge einer deutschen Grammatik“*. Berlin: Akademie Verlag GmbH.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1997): *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Henriksson, Henrik, universitetslektor (2012): muntl. Samtal 15.4.2012.
- Ingo, Rune (2007): *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Izabela, Karhiaho, (2003): Avhandling. *Der Doppelpunkt im Deutschen. Kontextbedingungen und Funktionen*. GUPEA - Gothenburg University Publications Electronic Archive (18.5.2012)
http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/16046/1/gupea_2077_16046_1.txt
- Klingemann, Ulrike et al. (1999): *Bonniers Tyska Grammatik*. Andra upplagan. Stockholm: Bonnier Utbildning.
- Lagerholm, Per (2008): *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, Lita (2005): *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. 3. Udgave. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur.
- Spiegelgruppe hemsida, 2012: Der Spiegel (5.4.2012)
a) <http://www.spiegelgruppe.de/spiegelgruppe/home.nsf/Navigation/C226C5F6118D70E0C12573F700562F49?OpenDocument>
b) <http://www.spiegelgruppe.de/spiegelgruppe/home.nsf/Navigation/440FBE98BAF7E2F8C1256FD5004406DD?OpenDocument>
- Stang, Christian & Dr. Steinhauer, Anna (2007): *Duden. Komma, Punkt und alle anderen Satzzeichen*. 5., neu bearbeitete Auflage. Mannheim: Dudenverlag.

Svenska skrivregler (2005). Utgivna av Svenska språknämnden. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Wikipedia sv. hemsida, 2012: Der Spiegel (6.4.2012)
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Spiegel>

Wikipedia ty. hemsida, 2012: Der Spiegel (6.4.2012)
http://de.wikipedia.org/wiki/Der_Spiegel